

Egy székely népdalgyűjtő, zeneművész és pedagógus a XX. század első feléből

Szittyta Horváth Lajos népdalgyűjtése. Szerkesztette, a bevezető tanulmányt írta: Kása Csaba. MOMDIF Egyesület, Budapest, 2020. ISBN 979-0-801675-77-4.

Szittyta Horváth Lajos kottái. Szerkesztette, a bevezető tanulmányt írta: Kása Csaba. Mindszenty József Emlékmúzeum Alapítvány, Budapest, 2020. ISBN 979-0-801675-76-7.

Deák-Sárosi László

Magyarságkutató Intézet – Országos Széchényi Könyvtár

E két, 2020-ban megjelent könyv legfőbb értéke a sokrétűség, és az, hogy a maga korában és közegében jelentős műveltségformáló személyiséget hoz közel a ma emberéhez az élet-története, illetve a legfontosabb munkái által. Az egyik Szittyta Horváth Lajos (1883–1960) kéziratban fennmaradt népdalgyűjtéseit tartalmazza; a másik pedig az ő életében megjelent kottáiból nyújt válogatást. Minkét könyv része egy aprólékos tanulmány a közreadó történész, Kása Csaba, a Magyarságkutató Intézet munkatársa tollából. Kása kifejezetten felkutatta a forrásanyagot, amelyeket, miután az első, érdeklődését felkeltő nyomra lelt, kitartó munkával derített fel.

Miért lehet értékes és érdekes ez a két kötet a zenészek és a művelt olvasók számára? Horváth olyan időszakban gyűjtött énekelt és hangszeres népzenei Székelyföldön, amikor a rádió (és később a televízió) még nem vált ízlésformáló tényezővé. Ő maga egy székely kisváros, Székelykeresztúr szülőtte és egyben tanult, tevékeny értelmiségi polgára volt, aki testközelből ismerte a népi kultúrát; de volt annyira képzett, hogy tevékenysége ne csupán egy lelkes műkedvelő ösztönös tapogatózása legyen. Akkor gyűjtötte a népdalok jelentős hányadát, amikor Bartók Béla és Kodály Zoltán is. Arról a tájegységről, ahol élt és lejegyezte az adatközlők dallamait, még többet is gyűjtött, mint a neves kutatók, több mint 250-et.

Ami fontos, hogy Horváth tevékenysége se merült ki a népdalkincs lejegyzésében és muzeális megőrzési módszereiben, hanem ő is a polgári közönség műveltségének részévé akarta tenni a népi muzsikát. Ezért számos népdalt, népi hangszeres muzsikát fel is dolgo-

zott. Ellátta őket még egy énekszólammal vagy zongorakísérettel. A feldolgozásokat zenész társaival együtt előadta előadóesteken. Gyakorlati művész is volt tehát, akárcsak a neves kortársai, Bartók és Kodály, csak kissé másképp. „Maradok a nagyközönség székely muzsikása!” – vallotta magáról. Itt jegyezném meg, hogy a nagy háború idején indulót írt a cs. és kir. 82-es székely gyalogezrednek, amely nagyon népszerű volt a bakák körében, a szövegét pedig újságok is közreadták.

Horváth a maga korában számos elismerést kapott a szakmától és a közönségtől egyaránt. 1932-ben a *101 székely népdal* című gyűjtését benyújtotta a Székelyek Kolozsvári Társaságának pályázatára, ahol a 24 beérkezett pályamű közül elnyerte az I. díjat. Az 1939. március 29-én Kolozsvárott megalapított Báró Bánffy György Kék Nefelejts Dalirodalmi Társaság, az erdélyi magyar nótával, dallal foglalkozók érdekvédelmi szervezete Horváth Lajost az egyik alelnökévé választotta, ami jelentős szakmai elismerésnek és megtiszteltetésnek számított. 1942. március 15-én pedig a Petőfi Társaság pártoló tagjai sorába iktatta. Előadóestjeiről, kottakiadványairól az újságírók, köztük Nyirő József elismerően nyilatkoztak. Csak egyetlen lesújtó kritikát kapott, a csíkszerdai zenetanártól és népdalgyűjtőtől, Domokos Pál Pétertől, de ez az alaptalan bírálat és lejárató kampány is visszavezethető az ő kiváló népdalgyűjtésének értékére, amelyet kevésbé hozzáértő riválisai hivatkozás nélkül használtak fel, és adták elő a kecsetiekkel a Magyar Rádióban.

A *Szittyá Horváth Lajos népdalgyűjtése* című 305 oldalas, A4-es méretű könyv Horváth kéziratos népdalgyűjtéseit és népdalfeldolgozásait tartalmazza fakszimilében. A kották a leszármazottainál kerültek elő, és három fő csoportot alkotnak. Az első a *101 székely népdal* kéziratos másodpéldánya, annak hiányos változata. (A 286 kéziratoldalból 178 maradt fenn.) A második csoport a zongorakísértetes, a harmadik a kétszólamúsított népdalfeldolgozásait tartalmazza. A dalok között vannak átfedések, mert egyesek mindhárom részben szerepelnek. A közreadó történész, Kása Csaba szándéka az, hogy zenészek, zenekutatók számára elérhetővé tegye a gyűjteményt. Hogy valójában milyen értéket képviselnek ma ezek a kották, azt szakértők hivatottak eldönteni, de mindenesetre közkinccsé tette. A könyv kiadása a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg, a miniszteri keretből, és még arra is lehetőséget biztosítottak, hogy a jogfelhasználást megvásárolják az örökösöktől, és a gyűjtések, a feldolgozások szabadon felhasználhatóvá váljanak. Nincs tehát akadálya szakmai közreadásnak, a gyűjtések és feldolgozások előadásának vagy hangfelvétel készítésének.

A *Szittyá Horváth Lajos kottái* 113 oldalas, A4-es méretű könyv Horváth megjelent kottáiból nyújt válogatást. Ebben megtalálhatók az ő szerzeményei, feldolgozásai, dalai, versmegzenésítései, szintén zongorakíséretes vagy kétszólamúvá bővített változatban, illetve a csürdögölők egyszólamú lejegyzései. Ezek a kották nem csupán zeneileg számítanak érdekességeknek, hanem a külalakjuk esztétikája is megragadó. A borítólapokat többnyire színes rajzok vagy színezett fényképek ékesítik. Közülük többet a székelyudvarhelyi Tomcsa Sándor író, humorista, grafikus tervezett. Maguk a kották is szép, kalligrafikus igényvel, kézzel megrajzolt külalakúak. Meg kell jegyeznem, hogy még a népdalgyűjtések fakszimiléje is kézzel, nagyon igényesen papírra vetett anyag.

E két kiadvány értékes forrásanyag lehet zenetörténészek és előadók számára, de ismeretterjesztő olvasmányként is bárki élvezettel forgathatja annak lapjait, a dalok kottáival, szövegeivel, a gyűjtésre és az előadásra vonatkozó megjegyzésekkel és nem utolsósorban a kísérő tanulmánnyal. Ez a két gyűjtemény és Horváth Lajos – aki a Szittya előnevet öntudatos székelyként, az őt ért alaptalan bírálatok hatására vette fel – méltó módon bemutatott életműve rávilágít arra, hogy milyen virágzó kulturális élet volt a XX. század első felében a sokak által lenézett keleti végeken. Annak ellenére, hogy a Horváthhoz hasonló művészek, tanárnak és művelődési mindenesnek gyakran a betevő falatért kellett megküzdenie, és túrnia a megszálló román hatóságok magyarellenes intézkedéseit, csak azért, mert neki a küldetése a székely-magyar kultúra és öntudat ápolása volt. ■